

Araştırma Makalesi

Donald Trump döneminde ABD'nin Afrika politikası: Farklar, beklentiler ve gerçekler

Hasan Aydın ^{1,2*}

¹ Doktor Adayı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

² Shanghai University Global Studies. ORCID 0000-0002-2351-1693.

* İletişim: hsn-aydin@hotmail.com

Gönderim: 11.10.2021; Kabul: 25.12.2021. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.16>

Öz: Bu çalışmada, ABD'nin Donald Trump dönemindeki Afrika politikası değerlendirilmektedir. Çalışmanın arka planını, Trump'ın eski Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton'ın 2018 yılının sonunda Heritage Foundation'da açıkladığı "Afrika Stratejisi" oluşturmaktadır. Bu kapsamda, söz konusu stratejide ortaya konulan "ticaretin arttırılması, dış yardımlarda seçici davranılması, terörle etkili bir şekilde mücadele edilmesi ve Çin gibi rakip aktörlerin dengelenmesi" hedeflerinin başarılı olup olmadığı sorgulanmaktadır. Çalışma boyunca, Trump yönetiminin Afrika politikası selefleri George W. Bush ve H. Barack Obama yönetimleriyle ve kıtadaki en nüfuzlu dış aktörlerden biri olan Çin'le kıyaslanmaktadır. Çalışmada varılan nihai nokta, ABD'nin Donald Trump döneminde ilan edilen Afrika stratejisindeki hedeflerinin bir kısmına göreceli olarak ulaşılsa da, genel anlamda arzu edilen başarının yakalanmadığıdır.

Anahtar kelimeler: ABD, Afrika, Çin, Donald Trump, George W. Bush H. Barack Obama

Africa policy of the USA in Donald Trump era: Differences, expectations and realities

Abstract: In this study, Africa policy of the USA in the Donald Trump era is evaluated. The background of the study is the "Africa Strategy" declared by Trump's former National Security Advisor John Bolton at Heritage Foundation at the end of 2018. In this context, it is questioned whether the objectives of "increasing trade, behaving selective in foreign aids, fighting terrorism

effectively, and balancing rival actors such as China" set forth in the strategy are successful. Throughout the study, the Trump administration's Africa policy is compared with its predecessors, the George W. Bush and H. Barack Obama administrations, and China, one of the most influential foreign actors on the continent. The final point reached in the study is that although some of the goals of the USA's Africa strategy announced during the Donald Trump period have been relatively achieved, the desired success has not been caught in general.

Keywords: USA, Africa, China, Donald Trump, George W. Bush, H. Barack Obama

Giriş

Kuruluşundan bu yana, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) dış politikasında izolasyoncu (*isolationist*) ve uluslararasıcı (*internationalist*) eğilimler göze çarpmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Amerikan başkanları iç ve dış şartlara göre ya büyük oranda içe kapanarak ülkesini uluslararası siyasetin kaotik atmosferinden soyutlamaya çalışmakta ya da uluslararası meselelere daha fazla müdahale ederek gündemi belirlemektedir. Bunu yaparken, başkanların tek başına (*primacy*) ya da uluslararası toplumun diğer üyeleriyle birlikte (*liberal internationalism*) hareket ettiği görülmektedir (Oğuzlu 2020). İlginç bir şekilde, genellikle sorunları tek başına çözüme eğiliminde olan George W. Bush ve uluslararası toplumun çoğulcu yapısına riayet etmeye çalışan Barack H. Obama uluslararası eğilimin temsilcileri arasında gösterilmiştir (Hastedt 2008, 59). 2016 yılında "önce Amerika" şiarıyla iktidara gelen ve dış politikada Washington merkezli hareket eden Donald Trump ise, izolasyoncu eğilime sahip bir başkan görüntüsü çizmiştir (Kanat, ve diğerleri 2018, 195-200). Bu durum, Trump döneminde ABD'nin Afrika politikasını da derinden etkilemiştir.

Afrika'daki en etkili dış aktörlerden olan ABD'nin kıtaya yönelik politikaları "bir devlet politikası" olarak nitelendirilebilir. Diğer bir ifadeyle, Bill Clinton, oğul Bush ve Obama gibi birbirinden farklı üslupları ve yaklaşımları haiz başkanların dönemlerinde bu ülkenin kıtaya dair faaliyetlerinde benzer bir anlayış doğrultusunda hareket edildiğini söylemek mümkündür. Ne var ki, ülkenin kuruluşundan bu yana olduğu gibi, belirtilen üç başkanın döneminde de Afrika'yla ilgili meselelerin Washington yönetimlerinin öncelikli gündeminde yer almadığı dikkat çekmektedir. Bu durum zamanla ABD'nin kıtada nüfuz kaybetmesine yol açan faktörlerden bir tanesini oluşturmuş, Çin Halk Cumhuriyeti (Çin) gibi çeşitli aktörler ise bilhassa yirmi birinci yüzyıl ile birlikte Afrika'daki etki alanlarını gün geçtikçe genişletmişlerdir. Gelineen noktada, ABD kıtanın en büyük ticari partneri olma vasfını 2009 yılından itibaren Çin'e

kaptırırken, çeşitli uluslararası organizasyonlarda Afrika ülkelerinden aldığı somut desteği de göreceli olarak yitirmiştir.

2016 yılındaki seçimleri kazanan Trump'ın Afrika politikasının da selefleriyle benzer bir çizgide devam etmesi öngörülmekteydi. Nitekim "önce Amerika" sloganıyla yola çıkan Trump yönetiminin kıtaya özel bir önem atfetmeyeceği neredeyse aşıkardı. Başkanlığının henüz birinci yılı dolmak üzereyken Afrika ülkelerini hakaretimiz ifadelerle anması (Vitali, Hunt ve Thorp V 2018), Twitter'dan yaptığı binlerce paylaşımından yalnızca birkaç tanesinin kıta ülkelerine dair olması (Westcott 2019, 737), Washington'ı ziyaret eden Gana Devlet Başkanı Akufo Addo ya da Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed Ali gibi nüfuz sahibi Afrikalı devlet adamlarıyla görüşme konusunda isteksiz davranması (Westcott 2019, 747) ve başkanlığı döneminde hiçbir Afrika ülkesini ziyaret etmemesi gibi durumlar Trump yönetiminin kıta ülkelerine ilgisinin önceki dönemlerden daha fazla olmayacağını ortaya koymaktaydı. Bu kapsamda, Trump'ın eski Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton'ın 2018 yılının aralık ayında Heritage Foundation'da¹ açıkladığı "Afrika Stratejisi" başkanın kıtaya yönelik yaklaşımına açıklık kazandırmaktaydı.

Afrika'nın kalkınmasını, güvenliğini ve istikrarını ABD'nin ulusal güvenliği çerçevesinde ele alan Bolton, açıkladığı stratejik yaklaşımda temel olarak dört noktanın üzerinde durmaktaydı (Bolton 2019):

1. ABD'nin kıta ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini geliştirmek,
2. Terörle etkili bir şekilde mücadele etmek ve şiddetli çatışmaların önlenmesi/durdurulması yoluyla Afrika'nın güvenliğini sağlamak,
3. Amerikan dış yardımlarını ülkenin çıkarları doğrultusunda seçici bir şekilde dağıtmak,
4. Çin ve Rusya'nın kıtadaki faaliyetlerinin önüne geçmek.

Bolton'ın açıklamaları incelendiğinde, Trump'ın Afrika stratejisinin yeni bir şey vadetmediği, geçmişte uygulanan ve nihai noktada Washington yönetiminin kıtada rakiplerine karşı nüfuz kaybetmesiyle sonuçlanan başarısız politikaların tekrarı hüviyetinde olduğu görülmektedir. Yine de, Trump yönetiminin Afrika politikasına ilişkin stratejisini, kendisinden önceki üç başkanın aksine, başkanlığının henüz ikinci yılı dolmadan açıklaması, araştırmacılar için ABD'nin yeni dönemde kıtaya yönelik yaklaşımını daha somut ve bütüncül bir şekilde ele alma imkânı doğurmaktaydı (Tablo 1).

1 Heritage Foundation kamu politikalarına yönelik araştırmalarıyla bilinen, Washington merkezli, muhafazakar eğilimlere sahip bir düşünce kuruluşudur.

Tablo 1. Amerikan başkanlarının dış politika stratejilerinde Afrika

	Bush	Obama	Trump
Terörle Savaş	Sert güç	Sert & Yumuşak güç	Sert güç
Demokrasinin Teşviki	✓	✓	X
AGOA	✓	✓	X
Ekonomik Entegrasyon	✓	✓	✓
Hastalıklar ile mücadele	✓	✓	X
Enerji Güvenliği	✓	✓	✓
Amerikan Değerleri	✓	✓	✓
Sivil Toplum	✓	✓	X

Kaynak: Ulusal Güvenlik Stratejileri

Bu çalışmada, Trump'ın iktidarı süresince ABD'nin Afrika'ya yönelik dış politikası, Bolton'ın Heritage Foundation'da açıkladığı stratejideki hedefler kapsamında ele alınacaktır. Bu doğrultuda, ABD'nin Trump döneminde Afrika ülkeleriyle kurduğu ekonomik ilişkiler, kıtaya yönelik dış yardımlarının muhtevası, kıtadaki güvenlik/terörle mücadele politikaları ve Çin gibi nüfuz sahibi aktörlerin dengelenmesine yönelik çabaları önceki dönemlerle karşılaştırılarak değerlendirilecektir. Dış politika belgelerinden, akademik çalışmalardan, raporlardan, analizlerden, gazete ve dergi yazılarından yararlanılarak oluşturulan bu çalışmada ileri sürülen ana argümanlar ise Trump yönetiminin belirlediği Afrika stratejisini dört yıllık iktidarı süresince başarılı bir şekilde uygulayamadığı, ülkesinin Afrika'da gerileyen nüfuzunu yeniden tesis etme hususunda istenilen başarıyı sağlayamadığı ve mevcut durumda rakip aktörlerin kıtadaki artan etkisinin önüne geçemediği şeklindedir.

Ticari ilişkiler

Kıta ülkeleriyle ticari ilişkilerin geliştirilmesi onlarca yıldır Amerikan başkanlarının Afrika politikalarındaki ana hedeflerinden biri durumundadır. Ulusal Güvenlik Stratejileri başta olmak üzere Clinton, Bush ve Obama dönemlerinde yayımlanan çeşitli resmî belgeler incelendiğinde, Washington yönetimlerinin ticari ilişkilere özel olarak vurgu yaptıkları görülebilmektedir (Clinton 1998, 55-57; Bush 2002, 18-19; Obama 2012, 1-4; Obama 2015: 17-18, 26-27). Bu durum kıtanın kendine özgü ticari potansiyelinden ve uluslararası aktörlerin Afrika'ya olan ekonomik ilgisinin artmasından kaynaklanmıştır. İstatistiklere göre, Afrika'da yıllık hane halkı ve işletme harcamalarının günümüzde 4 trilyon dolara ulaştığı belirtilmekte; 2025 yılında ise hane halkı harcamalarının 2.1 trilyon dolara, işletme harcamalarının ise 3.5 trilyon dolara çıkması beklenmektedir (McKinsey Global Institute 2016, 8). Ayrıca 2030 yılına

gelindiğinde, Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi'nin (CFTA) de mal ve hizmetler için tek bir pazar oluşturarak yabancı şirketlere farklı erişim noktaları ve 1.7 milyar kişilik potansiyel bir pazar sunacağı tahmin edilmektedir (Signe 2018, 1). Kıta ülkelerinin potansiyelinin farkında olan Çin'in Afrika'daki önlenemeyen ekonomik yükselişi de, Washington siyasi elitinin bu coğrafyayla daha fazla ilgilenmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, XXI. yüzyılda Çin başta olmak üzere uluslararası aktörlerin Afrika'daki ekonomik nüfuzlarını arttırmaları, Amerikan yönetimlerinin de kıta ile ticari ilişkilerini arttırmaya yönelik somut girişimlerde bulunmalarına yol açmıştır.

ABD'nin Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerinin ana gövdesini bir Clinton dönemi projesi olan "Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası (AGOA)" oluşturmaktadır (Williams 2015, 1). 2000 yılında Kongre üyelerinin uzlaşısıyla kabul edilen söz konusu yasa doğrultusunda, başlangıçta 35 Afrika ülkesinden 6400'den fazla ürün ile küçük ve orta büyüklükte işletmelerin (KOBİ) Amerikan pazarına kolaylıkla girmesi öngörülmüştür. İçeriden ve dışarıdan yükselen eleştirilere rağmen, Bush'un iktidarı süresince de sahiplenilip 38 ülkeyi kapsayacak şekilde genişletilen AGOA'nın 2015 yılında sona ermesi planlanmıştı (Gerstenfeld ve Njoroge 2003, 14-15). ABD dış politikası bağlamında oldukça başarılı bir girişim olarak ifade edilebilecek bu yasaya yönelik başlıca eleştiriler ise şu şekildeydi: Afrika'daki enerji kaynaklarına ve enerji zengini ülkelere odaklanılması; Amerikan üreticilerini Afrika pazarı karşısında mağdur etmemek adına birtakım koruyucu düzenlemeler içermesi ve demokrasi, insan hakları, iyi yönetim vb. ticaret ile ilgisi olmayan ön-koşullara sahip olması (Cox ve Stokes 2012, 305; Lawson 2007, 8; Aydın 2018, 91-93). Öte yandan, bazı yerel üreticiler de kıtadan temin edilecek ürünlerin Amerikan pazarını ele geçirebileceği endişesi nedeniyle bu yasaya temkinli yaklaşmıştı (Ersor 2013). Buna karşın, Obama yönetimi de ABD ile Afrika ülkeleri arasında ticari bir köprü niteliğindeki AGOA'yı sahiplenerek bu dönemde aldıkları bir kararla söz konusu yasanın ömrünü 2025 yılına kadar uzatmıştır (Meltzer 2016).

AGOA'nın uygulamaya konulmasıyla beraber ABD-Afrika ticaret hacmi başlangıçta gözle görülür bir şekilde artış göstermiştir. Buna göre, 2000 yılında 38 milyar doları bulan ticaret hacmi; Bush'un iktidarda geçirdiği ilk dönemin sonunda 58 milyar dolara, ikinci dönemin ardından ise 141 milyar dolara kadar yükselmiştir (The United States Census Bureau 2021). Bu süre zarfında, Afrika ülkeleri lehine bir ticaret açığının mevcudiyeti ticari ilişkilerin dinamiklerinden birini oluştururken, enerji ürünleri ABD-Afrika ticaretinin yüzde 80'inden fazlasına karşılık gelmiştir (Langton 2008, 7). Obama dönemine geldiğindeyse gerek enerjide dışa bağımlılığı azaltma çabaları gerekse petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ABD ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret hacmini ciddi miktarda

düşürmüştür. Bu doğrultuda, Obama'nın başkanlığının ilk döneminin ardından 99 milyar dolara düşen ticaret hacmi, Beyaz Saray'a veda ettiği yıl 48 milyar dolar seviyelerine kadar inmiştir (The United States Census Bureau 2021). Enerji ürünleri ve değerli madenler hem Bush hem de Obama dönemlerinde ABD-Afrika ticaretinin ana kalemlerini oluştururken, Nijerya ve Angola gibi kaynak zengini ülkeler ile Güney Afrika gibi önemli sanayi ülkeleri de Washington yönetimlerinin kıtadaki başlıca ticaret ortakları olarak ön plana çıkmıştır (United States International Trade Commission 2021). Diğer yandan, Bush döneminde kıta ülkelerinin lehine sürekli olarak büyüyen ticaret açığının Obama döneminde hızla kapanması ve hatta ABD'nin bazı yıllarda ticaret fazlası verir bir hale gelmesi bu dönemin en dikkat çekici özelliği olarak değerlendirilmiştir (The United States Census Bureau 2021). Bu durumun ortaya çıkmasında da petrol fiyatlarındaki dalgalanmaların ve Obama yönetiminin enerjide dışa bağımlılığı azaltma çabalarının başat nedeni olduğu düşünülmüştür (Aydın 2018, 256, 266, 271).

Diğer başkanların Afrika politikalarına paralel olarak, ticari ilişkilerin geliştirilmesi Trump döneminde de ABD'nin başlıca hedefleri arasında yer almıştır. Bolton'ın açıkladığı Afrika stratejisinde ticari ilişkilerin her iki tarafın menfaatine uygun olarak arttırılacağı vurgulanmış, ayrıca ticari faaliyetlerin yatırımlarla desteklenerek Afrika'nın kalkınmasının sağlanabileceği ifade edilmiştir (Bolton 2019). Bolton'ın söz konusu konuşmasında ilk kez açıkladığı "Müreffeh Afrika (*Prosper Africa*)" girişimi kapsamında ise ABD ile kıta ülkelerindeki özel sektör temsilcileri arasında daha fazla bağlantı kurulması; Amerikan mal ve hizmetlerinin Afrika'daki pazarlarının genişletilmesi; kıta ülkelerinin kendine güvenen, müreffeh ve istikrarlı bir yapıya kavuşmaları hedeflenmiştir. (Prosper Africa 2021; USAID 2021A). 2019 yılının Haziran ayında gerçekleştirilen ABD-Afrika İş Zirvesi'nde resmi olarak başlatılan ve Amerikan iş insanlarının kıtada etkinlik göstermelerini kolaylaştırma çabasından doğan bu girişimle, ayrıca, Washington yönetiminin kıta ülkeleriyle ticari ilişkilerinde refahın, güvenliğin ve istikrarın tesis edilebilmesi amaçlanmıştır (Signe ve Olander 2019). Girişimin öncelikli amaçlarından biri de Çin'in ve Rusya'nın Afrika'daki artan ekonomik faaliyetlerine ciddi bir alternatif oluşturarak bu ülkelerin kıtadaki etkinliklerini mümkün olduğunca dengelemektir (Schneidman ve Signe 2018). Diğer taraftan, 2020 yılında gerçekleştirilen tartışmalı seçimlerle Beyaz Saray'a veda eden Trump'ın Afrika ülkelerinin liderleriyle yaptığı görüşmelerde ağırlıklı olarak kıta ülkelerinin ticari konulardaki potansiyelini ele alması ve Washington yönetimlerinin kıtadaki önceliklerinden olan demokrasi, insan hakları, iyi yönetim gibi konulara neredeyse hiç değinmemesi de dikkat çekmiştir (Shaban 2017).

ABD'nin Afrika ülkeleriyle ticaretinin iskeletini oluşturan ve 2025 yılında sona erecek olan AGOA'nın akıbeti de Trump döneminde bir muamma durumundaydı. Her ne kadar yasanın ömrü Trump'ın "olası ikinci iktidar süresinin ömrünü" dahi aşacak olsa da, başkanın ilk döneminde uyguladığı politikaların AGOA'nın geleceğini önemli ölçüde şekillendirebileceği aşıkardı. Bu doğrultuda, 2020 yılının temmuz ayından itibaren Kenya ile yürütülen Serbest Ticaret Anlaşması görüşmeleri oldukça önem arz etmiştir. Nitekim ABD Ticaret Temsilcisi Robert Lighthizer, Washington-Nairobi yönetimleri arasında gerçekleşen görüşmelerin başarıya ulaşması durumunda gelecekte Afrika ülkeleri ile imzalanabilecek diğer serbest ticaret anlaşmalarına da model olabileceği kanaatindeydi (Office of The United States Trade Representative 2020). Bu noktadan hareketle, AGOA'nın süresinin yaklaşık beş yıl sonra dolacağı düşünüldüğünde, Washington yönetiminin kıta ülkeleriyle ticari ilişkilerini AGOA yerine ikili serbest ticaret anlaşmaları yoluyla sürdürüp sürdüremeyeceği tartışılmaktaydı (Schneidman 2020; Felter 2020; GBO Corrospendent 2020). Üstelik, Trump yönetimi her türlü bölgesel ticari entegrasyon projesini desteklediğini açıklamasına rağmen, Kenya ile yürütülen görüşmelerin 30 Mayıs 2019'da yürürlüğe giren CFTA'yı ne derece içerdiğinin ve söz konusu anlaşmadan ne oranda etkileneceğinin belirsiz olması da bu yöndeki tartışmaları alevlendirmiştir (Schneidman ve Dawson 2020). Ne var ki, Trump'ın 2020 yılının kasım ayında gerçekleştirilen seçimlerini kaybetmesi, bu husustaki bütün tartışmaları ve belirsizlikleri ortadan kaldıran bir gelişme olmuştur.

Tablo 2. Trump döneminde ABD-Afrika ticaret hacmi (milyar dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Ticaret Dengesi	Ticaret Hacmi
2017	22.066,3	33.410,1	-11.343,8	55.476,4
2018	26.058,3	35.803,8	-9.745,5	61.862,1
2019	26.722,1	30.213,5	-3.491,4	56.935,6
2020	21.937,7	23.733,8	-1.796,1	45.131,5

Kaynak: U.S. Census Bureau.

Trump'ın ekonomik ilişkilere yönelik hassasiyetinin de etkisiyle, ABD'yle kıta ülkeleri arasındaki ticaret hacminin Obama dönemine kıyasla nispeten arttığı gözlemlenmiştir. Zira 2016 yılında 48 milyar dolar olan ticaret hacmi 2017 yılında 55 milyar dolara, 2018 yılında 61 milyar dolara yükselmiş; 2019 yılında ise 56 milyar dolarda kalmıştır. Öte yandan, yeni tip koronavirüs (Covid-19) salgının bütün dünyayı etkilediği 2021 yılında ise mevzu bahis ticaret hacmi Obama döneminin dahi gerisine düşerek 45.6 milyar dolar seviyelerine kadar

inmiştir. Kayda değer bir nokta olarak, Trump döneminde kıta ülkeleri ile ABD arasındaki ticaret dengesi başlangıçta Afrika ülkelerinin lehine artmış, ancak zamanla kıtadan gerçekleştirilen ithalat miktarının azalmasıyla bu açık kapanmıştır (The United States Census Bureau 2021). Meselenin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi adına, Tablo 2’de Trump döneminde ABD’nin Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerine dair veriler gösterilmektedir.

Diğer yandan, enerji kaynakları, değerli madenler ve sanayi ürünleri Trump döneminde de Washington yönetiminin kıta ülkeleriyle ticari ilişkilerinde başlıca kalemleri oluşturmuştur. Bu kapsamda, Bush ve Obama dönemlerine paralel olarak, Angola ve Nijerya gibi kaynak zengini devletler ile Güney Afrika gibi gelişmiş sanayiye sahip Afrika ülkeleri ABD’nin kıta ülkeleriyle ticaretindeki ana partnerleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, 2019 yılında 13.2 milyar dolarlık ticaret hacmiyle Washington yönetiminin en fazla ticaret yaptığı 39. ülke olan Güney Afrika’yla ticaretini büyük oranda sanayi ürünleri şekillendirmiştir. Bu dönemde, çeşitli makineler, taşıtlar, mineral yakıtlar, elektrikli aletler ve uçaklar ABD’nin Güney Afrika’ya ihraç ettiği ürünlerin başında gelirken; birtakım değerli taşlar, madenler, demir, çelik, araçlar ve makineler ise Güney Afrika’dan ithal edilen temel ürünlerden olmuştur (Office of The United State Trade Representative 2021A). Aynı yıl ABD’nin 7.8 milyar dolarlık ticaret hacmi ile en fazla ticaret yaptığı 54. ülke konumundaki Nijerya’yla ticaretinin yaklaşık yüzde 56’sını (4.4 milyar dolar) ise ABD’nin Nijerya’dan ithal ettiği fosil yakıtların oluşturduğu göze çarpmaktadır. Buna karşın taşıtlar, tahıllar, makineler, mineral yakıtlar ve plastikler ABD’nin bu ülkeye başlıca ihraç kalemlerini teşkil etmiştir (Office of The United State Trade Representative 2021B). Benzer şekilde 1.5 milyar dolarlık ticaret hacmiyle ABD’nin en fazla ticaret yaptığı 85. ülke olan Angola ile ticari ilişkilerinin yaklaşık yüzde 65’ini (995 milyon dolar) de bu ülkeden ithal ettiği fosil yakıtların oluşturduğu görülmektedir (Office of The United States Trade Representative 2021C). Ek olarak Trump döneminde, selefleriyle benzer bir şekilde, ABD’nin Güney Afrika (2.4 milyar dolar), Nijerya (1.4 milyar dolar) ve Angola (420 milyon dolar) gibi Afrika ülkeleriyle gerçekleştirdiği ticaret dengesinde açık verdiği de dikkat çekmiştir (Office of The United State Trade Representative 2021A, 2021B, 2021C). Öte yandan, Trump’ın iktidarda olduğu dönemde Sahraaltı Afrika’nın ABD’nin toplam ithalatı ve ihracatı içerisindeki payı yalnızca yüzde 1 civarında kalmıştır. (WITS 2021). Bu durum, ticari ilişkileri arttırmaya yönelik her türlü girişime rağmen, kıta ülkelerinin Trump döneminde de Washington nezdinde ekonomik bağlamda kayda değer bir öncelik arz etmediği gerçeğini gözler önüne sermiştir.

Anlaşılabileceği üzere, Trump döneminde ABD’nin Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerindeki ana kalemler ve partnerler kendisinden önceki başkanlarla benzer

bir yapıda tezahür etmiş, ticaret hacmi ise Covid-19 salgınının dünyayı sarstığı 2020 yılı dışında cüzi de olsa bir artış göstermiştir. Bu dönemde ABD'nin kıta ülkeleriyle ticaretine ilişkin en önemli gelişmelerden bir tanesi de, Kenya'yla yürütülen Serbest Ticaret Anlaşması görüşmelerinden hareketle AGOA'nın geleceğinin ne olacağına ilişkin tartışmalardır. Netice itibariyle, diğer başkanlar gibi Trump döneminde de Afrika'nın ABD'nin küresel ticareti içerisindeki rolünün oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmiştir. Öte yandan, ABD'nin son yıllarda Afrika ülkeleriyle sahip olduğu ekonomik veriler dikkate alındığında, Biden yönetiminin de ticari ilişkiler bağlamında Trump yönetimiyle benzer bir performans göstermesi beklenmektedir.

Dış yardımlar

Dış yardımlar Soğuk Savaş döneminden günümüze dek ABD'nin Afrika politikasının önemli sacayaklarından birini oluşturmaktadır. Soğuk Savaş döneminde söz konusu yardımlar büyük oranda ideolojik yaklaşımlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Amerikan Başkanları kıta ülkelerine sağladıkları dış yardımlarla komünizm karşıtı cepheyi güçlendirmeyi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Afrika'da artan etkisini çevrelemeyi amaçlamışlardır (Kiremitçi 2013, 30, 42-44). SSCB'nin 1991 yılında çökmesinin ve dolayısıyla Washington-Kremlin yönetimleri arasındaki çok yönlü mücadelenin sona ermesinin ardından ise ABD'nin Afrika ülkelerine yönelik dış yardımlarında ideolojik dürtülerden ziyade stratejik öncelikler etkili olmuştur. Örneğin George W. Bush, iktidarı döneminde ABD'nin en fazla dış yardım yapan başkanlarından biri olarak karşımıza çıkmıştır. Bush yönetiminin kıtaya yönelik dış yardımlara bu denli önem vermesinin arkasında yatan en önemli sebep ise 11 Eylül'de gerçekleşen terörist saldırılar üzerine ilan edilen küresel terörle savaş doktrini'dir. Zira Washington yönetimi güçsüz ve istikrarsız ülkelerin/bölgelerin terörle mücadelede zayıf halka olarak kaldığı, diğer bir ifadeyle terör örgütlerinin bu ülkelerde/bölgelerde daha çabuk alan kazanabildiği görüşündeydi (Kiremitçi 2013, 38; Aydın 2018, 162-164). Artan terör tehdidi nedeniyle, oğul Bush döneminde ekonomilerinin geliştirilmesi ve yatırım, istihdam, altyapı gibi unsurlara harcanması için Afrika'daki hükümetlere ciddi miktarda mali destek sağlandı. Böylece güçlenen ve istikrarı artan ülkelerin terör örgütlerine karşı daha dirençli olacağı varsayılmaktaydı.

Bush döneminde kıtaya yönelik dış yardımlarda bir diğer önemli unsur da kıtanın ekonomik olarak gelişmesini sağlayıp yoksulluğu azaltmaktı. Bu durumun, hem ABD'yle Afrika ülkeleri arasındaki ticareti arttıracığı hem de yoksulluğun terörü besleyen yönünün önüne geçeceği düşünülmüştür (Fletcher 2006). Ayrıca, bu dönemde Bush yönetimi AIDS başta olmak üzere küresel etkisi

haiz çeşitli salgın hastalıklarla mücadele noktasında da AIDS'le Mücadelede Başkanın Acil Planı (PEPFAR), Başkanın Sıtma Girişimi (PMI) gibi birtakım hamlelerde bulunarak Afrika ülkelerine önemli miktarda kaynak ayırmıştır. (Rice 2005, 4-5; Radalet 2003, 113; U.S. Department of State 2021). Söz konusu hamleler, Bush yönetiminin AIDS'le mücadeleyi BM Güvenlik Konseyi'nin gündemine getiren Clinton yönetimiyle aynı vizyonu paylaştığı anlamına geliyordu (Cox ve Stokes 2012, 304-306). Ayrıca, Bush döneminde sağlanan dış yardımlarda terörle mücadele konusunda Washington yönetimiyle ortak ya da benzer bir yaklaşıma sahip olan Mısır, Sudan, Etiyopya, Uganda ve Kenya gibi kıta ülkeleri ön plana çıkararak en fazla yardım alan on ülke arasında yer almıştır (U.S. Department of State Archive 2007; Tarnoff ve Lawson 2016, 13). Bush döneminde Washington yönetiminin kıtaya yönelik dış yardımları yaklaşık üç kat artmıştır (Fletcher 2006).

Bush'tan daha farklı bir üslupla ve selefini sürekli eleştirerek iktidara gelen Obama, Afrika politikasında bir ast-üst ilişkisi olarak düşündüğü dış yardımları azaltmak; eşit birer ilişki kurma biçimi olarak nitelendirdiği ticareti ise arttırmak arzusundaydı (Obe 2016). Ne var ki, Obama iktidarının sonuna gelindiğinde umulanın tam tersi bir tablo ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, 2016 yılında ABD ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret hacmi Bush dönemine kıyasla yaklaşık yüzde 65 oranında azalırken (The United States Census Bureau 2021), Washington yönetiminin kıtaya sağladığı dış yardımlar yüzde 35 oranında artarak 12.3 milyar dolara kadar ulaşmıştır (USAID 2021B). Bu süreçte Obama yönetimi, Bush'un iktidarı döneminde başlatılan PEPFAR ve PMI gibi sağlık alanındaki yardım programlarını da büyük oranda sahiplenmiştir (PEPFAR 2021). Ayrıca, Bush'un iktidarda olduğu 2005 yılında ABD dış yardımlarının yüzde 17'sini Afrika'ya yapılanlar oluşturuyorken, Obama'nın iktidarda olduğu 2015 yılında bu oran yüzde 32'ye kadar yükseldi (Tarnoff ve Lawson 2016, 14). Obama döneminde, ABD'nin en çok yardım sağladığı 15 ülkenin 10'unun (Mısır, Kenya, Nijerya, Etiyopya, Tanzanya, Uganda, Güney Sudan, Mozambik, Zambiya, Güney Afrika) kıta ülkesi olması dış yardımların Washington yönetiminin Afrika politikasındaki rolünü bariz bir şekilde göstermekteydi (Tarnoff ve Lawson 2016, 13).

Bolton'ın 2018 yılında açıkladığı Afrika stratejisinin dış yardımlar konusunda tutarsız hedefler içerdiği görülmüştür. Öyle ki, Bolton bir yandan Çin'in kıtaya gerçekleştirdiği dış yardımları Pekin yönetiminin stratejik amaçlarının bir aracı olduğu gerekçesiyle eleştirirken; diğer yandan uluslararası forumlarda sürekli olarak ABD'nin aleyhine oy kullanan ve/veya Washington yönetiminin çıkarlarının karşısında yer alan ülkelerin "Amerikan yardımlarından faydalanmaması" gerektiğini açıkça ifade etmiştir. Öte yandan,

Bolton'a göre birer ön koşul olarak yardım alan ülkelerin sağlık ve eğitime yatırım yapması, hesap verilebilirliği-şeffaf yönetişimi güçlendirmesi ve hukukun üstünlüğünü desteklemesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, dış yardımları Amerikan çıkarlarını en iyi şekilde korumak amacıyla kullanmayı hedefleyen Trump yönetiminin, seçici davranacağı ve söz konusu yardımların çok uluslu kurumlar aracılığıyla değil ikili temaslarla dağıtılacağı, Bolton'ın konuşmasından net bir şekilde anlaşılmıştır. Bu durumda Amerikan yönetimi, yeni dönemde Afrika'ya yönelik dış yardımlar hususunda verimsiz, başarısız ve şeffaflık bakımından problemleri haiz BM Barışı Koruma misyonlarını ve diğer bazı yardım programlarını eski gibi desteklemeyeceğini ilan etmiştir (Bolton 2019). Kısacası, Bolton'ın Afrika stratejisinde dile getirdiği hususlar, önde gelen donör ülkelerden olan ABD'nin Trump döneminde Afrika'ya sağladığı dış yardımlarda ciddi bir düşüş yaşanabileceği şeklinde yorumların yapılmasına neden olmuştur (Williams 2018).

Trump yönetiminin iktidara gelir gelmez bu alanda attığı ilk adımlardan biri Washington'ın diğer ülkelere, örgütlere ve programlara sağladığı dış yardımların bütçedeki payının azaltılmasına yönelikti (Amerikanın Sesi 2017; Mason 2020). Yürütme makamı bu hamlesini Afrika stratejisinde yer alan ABD dış yardımlarının israf ve suistimal edildiği; dolayısıyla ülkenin parasının nereye gittiği konusunda emin olunması gerektiği gerekçesiyle temellendirmiştir. Washington yönetiminin dış yardımları azaltma girişimi PEPFAR, Millennium Challenge Corporation, AGOA, Birleşik Devletler Afrika Komutanlığı (AFRICOM) gibi kıtayı yakından ilgilendiren bazı kurum ve/veya programları da kapsamaktaydı. Bu noktadan hareketle, bazı araştırmacılar tarafından Washington yönetiminin Afrika'daki imajının ciddi manada zedelenebileceği ihtimali dillendirilmiştir (Hong 2017). Benzer şekilde, Trump yönetiminin bu girişimi Kongre üyeleri tarafından ülkenin dış politikadaki itibarını ve nüfuzunu sarsabileceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Üstelik Trump'ın ABD seçimlerinde başkan adayı olduğu Cumhuriyetçi Parti'den Mitchell McConnell, Bob Corker ve Andy Biggs gibi bazı etkili isimler de bu girişimin karşısında yer aldıklarını eleştirileriyle göstermişlerdir (Berman 2019; Walsh ve Barrett 2017). Neticede, Trump yönetimi çoğu zaman istediği kesintileri yapamamakla beraber, bu yöndeki çabalarını hemen her bütçe önerisinde gündeme getirmekten de geri kalmamıştır.

Obama dönemiyle paralel bir şekilde, Trump döneminde de ABD'nin Afrika'ya yönelik dış yardımları ciddi bir kesintiye maruz kalmamıştır. Bu kapsamda, Bush'un ilk döneminin sonunda yaklaşık 4.5 milyar dolara ulaşan ve Obama'nın iktidardaki son yılı olan 2016 yılında 12,9 milyar dolaylarında seyreden ABD'nin Afrika'ya sağladığı toplam dış yardım miktarı, verilerin

eksiksiz bir şekilde açıklanabildiği yıllar olan 2017 yılında 12.6 milyar dolar, 2018 yılında ise 12.5 milyar dolar düzeyindeydi (USAID 2021B). Aynı şekilde, 2017 yılında Trump yönetiminin en fazla dış yardım yaptığı 15 ülkenin 8'i (Mısır, Etiyopya, Kenya, Güney Sudan, Nijerya, Uganda, Tanzanya, Somali) Afrika ülkesiydi (USAID 2021C). Öte yandan, Bush ve Obama yönetimlerinin salgın hastalıklarla mücadelede Afrika'ya sağladığı desteğin aksine, 2020 yılında dünyayı sarsan Covid-19 salgını esnasında kendisi de salgından üst seviyede etkilenen Washington yönetimi Afrika'ya yardım elini uzatmada son derece etkisiz, isteksiz ve başarısız kalmıştır. Seleflerinin salgın hastalıklar karşısında ortaya koyduğu kolektif ve kapsamlı çabaları sergilemekten uzak bir görüntü çizen Trump yönetimi, yalnızca maske, solunum cihazı, çeşitli ekipmanlar ve sağlık ekibi desteği gibi birtakım sınırlı ikili yardımlar gerçekleştirmiştir (Voice of America 2020; USAID 2021D; Kirschner 2020). Diğer taraftan, Trump'ın iktidarda olduğu dönemde, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) başta olmak üzere birçok uluslararası örgütün öncülüğünde hayata geçirilen ve Covid-19 salgınıyla etkili bir şekilde mücadele edilmesi için gereken aşı ve sağlık malzemelerini dünyanın bütün ülkelerine daha adil bir şekilde ulaştırmayı amaçlayan Koronavirüs Aşısı Küresel Erişim Girişimi'ne (COVAX) destek verme konusunda da olumsuz bir tutum sergilenmiştir (Rauhala ve Abutaleb 2020). Geline nokta, Trump yönetiminin Afrika'ya ve dünyanın diğer bölgelerine yönelik dış yardımlar konusunda nispeten isteksiz olduğunu; ancak Kongre'nin ve birçok ABD'li siyasetçinin etkili muhalefeti neticesinde Bush ve Obama dönemlerinden gelen sorumlulukları zoraki bir şekilde de olsa devraldığını ifade etmek mümkündür. Trump'ın ardından iktidara gelen Biden'ın ise dış yardımlar bağlamında daha yumuşak bir tavır takınacağı söylenebilir. İktidara gelir gelmez, selefinin bir parçası olmayı ısrarla reddettiği COVAX girişimine yardım taahhüdünde bulunması, Biden yönetiminin bu yöndeki iradesini açıkça göstermektedir.

Terörle mücadele politikaları

El-Kaide, İŞİD (DAEŞ), Eş-Şebab, Tanrı'nın Direniş Ordusu (LRA) ve Boko Haram gibi terör örgütlerinin alan bulabildiği Afrika'da radikalizmle etkili bir şekilde mücadele edilmesi 1990'lı yıllardan bu yana Amerikan başkanlarının kıtaya yönelik stratejilerinin en önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Mogadişu'da Amerikan askerlerinin öldürülmesi ve ABD'nin Kenya-Tanzanya büyükelçiliklerinin teröristlerce bombalanması gibi olaylar sonucu dikkatleri üzerine çeken "Afrika'da terörizm/radikalizm" tehdidi algısı, 11 Eylül saldırılarının ardından zirve yapmıştır. Bush döneminde Afrika ülkelerinin güvenlik anlayışlarının yeterince sıkı olmaması, siyaseten istikrarsızlıkları,

kapasite noksanlıkları ve yönetilemeyen alanlarının çokluğu gibi faktörlerin terör örgütlerinin kıtadaki mevcudiyetini arttırdığı gerekçesiyle, ABD'nin terörle savaş politikaları bu coğrafyaya da yoğun bir şekilde uygulanmıştır. Washington yönetimi bu dönemde Afrika'nın muhtelif bölgelerinde terör örgütleriyle etkili bir şekilde mücadele edebilmek için üç ayrı stratejiye odaklanan bir yöntem benimsemiştir: Aşırılıkların giderilmesi için demokrasinin teşvik edilmesi, kırılgan ve istikrarsız ülkelerin güçlendirilmesi amacıyla dış yardımların artırılması ve askeri unsurların yoğun olarak kullanılması (Bush 2002; Gibler ve Miller 2012, 1203-1204; Aydın 2020, 68-72). Bush yönetiminin askeri unsurları terörle mücadelede etkin olarak kullanma yönündeki iradesi, bir yandan Doğu Afrika Terörle Mücadele Girişimi (EACTI), Terör Karşıtı Yardım Programı, Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi, Pan-Sahil İnisiyatifi ve Trans-Sahra Terörle Mücadele Ortaklığı (TSCTP) gibi girişimlerin/programların hayata geçirilmesine olanak sağlarken, diğer yandan ise çeşitli nedenlerle eleştirilmesine rağmen ABD'nin Afrika'daki askeri faaliyetlerinin amiral gemisi niteliğinde olan AFRICOM'un 2007 yılında kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Harbeson 2021; U.S. Department of States 2021; Akbal 2012; Aydın 2020, 71-72).

Seçim kampanyası boyunca Bush'a kıyasla daha ılımlı ve işbirliğine yakın bir görüntü çizen Obama, yalnızca askeri yöntemlere yaslanan "sert güç (*hard power*)" yaklaşımından ziyade, askeri yöntemlerle yumuşak güç (*soft power*) unsurlarının birlikte kullanımına dayanan "akıllı güç (*smart power*)" anlayışına ağırlık vermiştir. Bu nedenle, Obama iktidarında terörle mücadelede Bush dönemine kıyasla daha yumuşak bir geçiş yapabileceği öngörülmüştür (Bentley ve Holland 2014, 1-2). 2012 yılında yayımlanan Sahraaltı Afrika stratejisinde de terörle mücadelede askeri yöntemlerin benimsenmesinin yanı sıra, güvenlik sektöründe bölgesel iş birliği ve reform çabalarının desteklenmesi, çatışmaların önlenmesi, önlenemeyen çatışmalarda kitlesel kıyımların azaltılması ve sorumluların yargılanması, kıtada barış ve güvenliğin sağlanmasına yönelik girişimlerin desteklenmesi gibi maddeler yer almıştır (Obama 2012, 4-5). Ancak Obama yönetimi, yalnızca askeri yöntemlere odaklanılmasını eleştirerek iktidara gelmesine rağmen, terörle mücadelede Bush yönetimiyle benzer bir anlayışı benimsemek zorunda kalmıştır (Telatar 2014, 43-44). Bu bağlamda, Obama yönetimi bütçeden çeşitli askeri kalemlerde Afrika'ya ayrılan kaynak miktarını sürekli olarak arttırmış ve Bush tarafından 2007 yılında faaliyete geçirilen AFRICOM'u -beklentilerin aksine- sahiplenerek kapasitesini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. Nihai noktada, 2016 yılına gelindiğinde AFRICOM, Birleşik Devletler Avrupa Komutanlığı'nı (EUCOM) geride bırakarak 240 milyon dolarla Obama yönetiminin en çok bütçe ayırdığı askeri komutanlık olma unvanını kazandı (Volman 2009; Chief Financial Officer of

Department of Defence 2015; Chief Financial Officer of Department of Defence 2016; Aydın 2018, 244-245). Farklı bir üsluba/yaklaşımına sahip olmasına rağmen, Obama yönetiminin Afrika'da terörle mücadelede Bush dönemiyle benzer bir çizgide devam etmesinde ABD'nin kıtaya yönelik yaklaşımının bir devlet politikası hüviyetinde olması, başkanın kapsamlı bir Afrika stratejisinin bulunmaması, dış politikada kıtaya öncelik tanınmaması ve ulusal güvenlik danışmanlığının EUCOM eski başkanı General James L. Jones tarafından yürütülmesi gibi faktörler etkili olmuştur (Chan, Volman ve Keenan 2010, 90).

Trump'ın ulusal güvenlik eski danışmanının açıkladığı Afrika stratejisinde radikal hareketlerden kaynaklanan terörizmle mücadele edilmesi ve kıtada patlak veren çatışmaların önlenmesi/durdurulması ABD'nin bu coğrafyadaki dış politik hedeflerinden biri olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda Bolton, kıtada güvenliği sağlama yöntemi olarak ise bölgesel güvenlik tehditlerine karşı kıta ülkeleriyle birlikte hareket edilmesi, etkisiz kalan BM Barışı Koruma misyonlarının yeniden yapılandırılması ya da bu misyonlara verilen desteğin kesilerek ikili anlaşmalara odaklanılması ve terörle/aşırılıkla mücadelede zayıf yaşayan ülkelere/bölgelere gerektiğinde tek taraflı müdahale edilmesi gibi yollar benimseneceğini vurgulamıştır (Bolton 2019; Schneidman ve Signe 2018). Heritage Foundation'daki konuşmanın ışığında, Trump'ın Afrika stratejisinin de önceki başkanların uyguladığı stratejilerin devamı niteliğindeki unsurlar barındırdığı görülmüştür. Öte yandan BM Barışı Koruma misyonlarına yönelik ABD desteğine ilişkin açıklamalar ve başkanlığın dış yardım konusundaki tereddüdü ülkenin Afrika'da terörle mücadeleye destek vermekte isteksiz olduğuna yönelik eleştirilere neden olmuştur (Olojo 2021). Trump yönetimi, ilerleyen süreçte, bir yandan önceki başkanlar döneminde uygulanan güvenlikçi politikaların sürdürülmesine dair bazı adımlar atarken, diğer yandan Afrika'da terörle mücadeledeki isteksizliğine yönelik endişeleri haklı çıkaran birtakım hamlelerde bulunmuştur.

Her ne kadar kâğıt üzerinde Trump yönetiminin Afrika'da terörle mücadele pratikleri kendisinden önceki başkanlarla büyük oranda benzerlikler içerse de, uygulamada bazı ciddi farklılıklar mevcuttu. Örneğin, Başkan Trump'ın iktidara gelir gelmez Başkanlık kararnamesi üzerinden aldığı ilk kararlardan biri aralarında Libya, Somali ve Çad'ın da bulunduğu, vatandaşlarının çoğunluğu Müslüman olan bazı ülkelerden ABD'ye gerçekleşen seyahatleri neredeyse yasaklayacak kadar zorlaştırmaktı. Trump yönetiminin ülkeyi terörden korumak amacıyla aldığını iddia ettiği bu karara karşı bazı federal mahkemeler direnmeye çalışmış, ancak karar nihayetinde uygulanmıştır (Guild, Bigo ve Carrera 2017, 1; BBC 2017). Diğer taraftan, 2017 yılının Ocak ayında başlayan yeni dönemin ardından Washington yönetimi Afrika'daki terör örgütlerine yönelik askeri

operasyonlarını da hızlandırdı. Bu hususta en dikkat çeken operasyonlar, ABD'nin Eş-Şebab terör örgütüne karşı Somali'de düzenlediği hava saldırılarıydı. 2018 yılının Ocak ayında Kenya'daki bir ABD üssüne bu örgüt tarafından yapılan saldırıda bir ABD askeri ve yine bu ülkenin vatandaşı iki müteahhit hayatını kaybetti. Sınırı geçen Eş-Şebab teröristleri tarafından gerçekleştirilen müdahale, Somali'de sürekli olarak bu terörist grupla mücadele eden ABD'ye Kenya'da yapılan ilk müdahaleydi. Obama yönetimi döneminde hava saldırılarının yerel halkta tepkiyi arttırdığı ve radikal gruplara katılımı teşvik ettiği tespit edilmesine rağmen, saldırının ardından bilhassa 2018 yılında ABD tarafından Somali'de 47 hava saldırısı düzenlemiştir. Bu rakam 2016 yılında gerçekleştirilen hava saldırıları ile kıyaslandığında yüzde 200'lük bir artış olduğu anlamına geliyordu (Gass 2019; Söğütü 2020, 79). Trump yönetiminin yalnızca askeri yöntemlere ağırlık vermesi, kendisinden önceki başkanların terörist unsurların güç kaybetmesi amacıyla kullandıkları "askeri olmayan yöntemleri" de gölgede bırakmıştır (Olojo 2021).

Trump döneminde Afrika'da güvenliğin sağlanması hususunda en dikkat çeken hamle ise Somali'de ve kıtadaki diğer ülkelerde yer alan teröristlerin ABD'nin anavatanını vurma kapasitesinden yoksun olduğu ve Washington yönetiminin öncelikli hedeflerine odaklanması gerekçesiyle kıtada yer alan AFRICOM askerlerinin sayısının 2020 yılının sonuna kadar yüzde 10 oranında azaltılması kararıydı (Browne 2018). Söz konusu karar, Başkan Trump'ın Afganistan'ın ve Irak'ın yanı sıra Somali'de yer alan yaklaşık 700 ABD askerinin de büyük bir bölümünü çekme yönündeki iradesiyle de desteklendi (West 2021). Zaman içerisinde uygulanmaya başlanan bu gibi kararlar, uzmanlar tarafından eleştirilerek "Eş-Şebab'ın varlığını sürdürdüğü bir ortamda risk teşkil ettiği" şeklinde yorumlanacaktı (Amerikanın Sesi 2020). ABD'nin kıta ülkelerinin en büyük askeri yardım tedarikçisi ve Barışı Koruma operasyonlarının en büyük destekçisi olduğu düşünüldüğünde, başkanlığın Afrika'daki askerlerin sayısını azaltma ve verimsiz olarak addedilen bazı BM misyonlarına yönelik desteği kesme kararı endişe vericiydi. Zira ABD'nin Afrika'da terörle mücadeleden geri adım atması durumunda, BM'nin ya da kıtada etkili olmaya çalışan eski ve yeni diğer aktörlerin Washington'ın ayrılmasıyla oluşan boşluğu doldurmaları mümkün görünmüyordu. Ayrıca, Somali ve Kenya hükümetleri de ABD'nin Afrika'daki -ve bilhassa Somali'deki- askerlerinin sayısını azaltmasının neticesinde Eş-Şebab terör örgütünün güç kazanmasından endişe etmekteydiler (West 2021).

İstikrar, ticaret ve yatırımlar arasındaki hassas denge göz önüne alındığında da, ABD'nin aşırı unsurlarla yeterince mücadele etmekten imtina ettiği bir ortamda, Amerikan şirketlerinin kıtada yatırım yapmasının ve Trump'ın en

büyük hedeflerinden bir tanesi olan ABD-Afrika ticaret hacminin arttırılmasının zora girmesi ihtimal dahilindeydi. Washington yönetiminin ABD'nin Afrika'daki askerlerinin sayısını azaltmaya yönelik bir karar almasının arkasında ise Trump yönetiminin ülkesinin diğer ülke ve bölgelerin güvenliklerini sağlamaya yönelik girişimlerinin masraflarını hizmet verdikleri ülkeden tahsil etme tutkusu yatmaktaydı. Geçmişte Suudi Arabistan ve Almanya'dan bu yönde talepte bulunan Amerikan yönetimi (Adler, Mason ve Holland 2017; Hernandez 2020; Vandiver 2017), Afrika'da bunu karşılayabilecek bir ülke bulunmaması sebebiyle buradaki askeri varlığını azaltma yoluna gitme kararı almıştı. Trump yönetimi, ayrıca, BM Barışı Koruma misyonlarının daha etkili bir hale getirilebilmesi iddiasıyla Mali'de bulunan BM Barış Gücü'nün başına Amerikalı bir yetkilinin, David Gressly'nin, getirilmesi için lobi çalışması yapmaktaydı. Ülkesinin yaptığı hiçbir harcamanın israf edilmemesi gerektiğini ifade eden Trump yönetimi, bu yöndeki girişimine gerekçe olarak ise Mali'de yer alan barış gücünün ülkede radikal terörizmin yükselişi karşısında yetersiz kalması ve merkezi hükümet ile ülkenin kuzeyinde yer alan Tuareg kabileleri arasında barışı sağlamada başarısız olması gösterilmektedir (Gramer 2020). Buradan hareketle, başkanlığın Afrika'da terörle mücadeledeki temel felsefesinin, idareyi eline almak ya da desteği çekmek olarak nitelendirilebileceği anlaşılabilir. Sonuç itibarıyla, terör örgütlerinin hızla alan kazandığı bir atmosferde ABD'nin çekilmesinin mantıklı olmadığı eleştirileri yapıldıysa da, Trump döneminde Washington yönetimi bir yandan kıtadaki terörist faaliyetlere yönelik askeri operasyonlarını sürdürürken, diğer yandan ise terörle mücadelede olası masraflarını en aza indirme yolunda çaba göstermiştir. 2020 yılında Trump'tan iktidarı devralan Biden yönetiminin de Afrika'da terörle mücadele yolunda etkili bir çaba göstermeye çalışması; ancak selefinden farklı olarak bunu daha yumuşak bir üslupla hayata geçirmesi kuvvetle muhtemeldir.

Çin'in Afrika'daki nüfuzunun dengelenmesi

ABD'nin Afrika politikası incelendiğinde, bu ülkenin dış politikadaki hamlelerinin kıtada varlık gösteren diğer aktörlerin dış politika stratejilerinden etkilendiği görülmektedir. Örneğin, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Afrika'ya ilgisi görece sınırlı olan Washington yönetimi, Batı Bloğunun çıkarlarının karşısında yer alan SSCB'nin kıtadaki nüfuzunu arttırması üzerine bu coğrafyaya daha fazla müdahil olma ihtiyacı hissetmiştir. Benzer bir durum Çin ve diğer aktörler için de söz konusudur. Her ne kadar SSCB'nin yıkılmasının ardından dünya üzerinde kalan tek süper güç olmanın verdiği motivasyonla kıta ülkelerini kendi anlayışı/çıkarları doğrultusunda dönüştürmeye çalışmışsa da, 1994 yılında Somali'nin başkenti Mogadişu'da Amerikan askerlerinin öldürülmesi

Washington'ın Afrika'da daha temkinli hareket etmesine sebebiyet vermiştir. Bahsi geçen temkinlilik hali ise ancak zamanla artan terörist saldırıların ve daha da önemlisi Washington yönetiminin kıtadaki çıkarlarını tehdit eden bir gücün, Çin'in, Afrika'daki nüfuz alanlarını genişletmesiyle sonuçlanmıştır. Bu kapsamda, ABD yirmi birinci yüzyıla birlikte Afrika'daki nüfuzunu her geçen gün arttıran Çin varlığını geriletme noktasında teyakkuza geçmiş ve kıtaya yönelik dış politikasını şekillendirirken Pekin faktörünü her geçen gün daha fazla göz önünde bulundurmamak durumunda kalmıştır. Öte yandan, SSCB'nin dağılışının ardından kıtadan hayli uzak kalan Putin yönetimindeki Rusya'nın Afrika'da yeniden etkili olma çabaları da Washington yönetiminin dikkatinden kaçmamıştır. Trump yönetiminin Afrika stratejisini açıklayan Bolton, Çin ve Rusya ikilisini kıtanın istikrarının altını oymakla suçlarsa da, konuşmanın bütünü dikkate alındığında eleştiri oklarının odağında daha ziyade Çin'in bulunduğu anlaşılabilir. Bu doğrultuda, Çin'in Afrika ülkelerinin menfaatine olmayan ticari pratikler uyguladığını savunan Bolton, Pekin yönetiminin borçlandırma yoluyla devletleri esir aldığını; Washington yönetimimin ise karşılıklı kazanç vadettiğini iddia etmekteydi (Bolton 2019).

Değinildiği gibi, Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerin arttırılması Trump yönetiminin kıtaya yönelik en önemli dış politika hedefleri arasındaydı. Üstelik Obama dönemine kıyasla bu amacını nispeten gerçekleştiren Trump yönetimi döneminde ABD, 60 milyar dolar değerindeki ithalat-ihracat ilişkileriyle 2018 yılı verilerine göre Afrika'yla ticaret hacmi 20 milyar dolar olan Rusya'dan üç kat daha fazla ticaret yapmıştı (Rundell 2020). Ne var ki, Trump döneminde ABD'nin kıta ülkeleriyle ticaret hacmi Çin'in oldukça gerisinde kaldı. Zira Afrika ülkeleriyle toplam ticareti 2017 yılında 170 milyar doları, 2018 yılında 203 milyar doları, 2019 yılında ise 208 milyar doları bulan Çin; bu alanda en büyük rakibi ABD'ye kıyasla neredeyse dört kat daha fazla ticaret yapmıştı (China Africa Research Initiative 2021; İstikbal 2020, 26). Hiç şüphesiz Çin karşısındaki başarısız olarak nitelendirilebilecek bu tablo yalnızca Trump yönetimine özgü değildi. İlk kez 2000 yılında gerçekleştirilen Çin-Afrika İş Birliği Forumu (FOCAC) sayesinde hem Afrika ülkeleriyle ticaret hacmini yirmi yılda yaklaşık 20 kat arttıran hem de bu hususta kıta dışından gelen birçok aktöre örnek teşkil eden Pekin yönetimi, 2009 yılından itibaren ABD'yi geride bırakarak kıtanın en büyük ticari partneri olma vasfını eline geçirmişti. Rusya'nın da ticaret hacmini 2000-2012 yılları arasında 10 kattan fazla arttırdığı (Schneidman ve Signe 2018) ve 2013-2018 yılları arasında iki katına çıkardığı hesaba katıldığında (Akhiyadov 2019, 2), bir dönem Afrika pazarını önemli ölçüde kontrol eden ABD'nin Bush ve Obama dönemlerinde kıta ülkeleriyle ticaret hacminde önce hızlı bir yükseliş (Bush dönemi), ardından sert bir gerileme (Obama dönemi) yaşadığı açıktır.

Trump'ın iktidar olduğu süreçte ABD, Obama dönemine kıyasla kıta ülkeleriyle ilişkilerinde yeniden bir kırıldanma yaşasa da, bu dönemde Çin'in kıtada üzerindeki etkisini geriletmede hayli yetersiz kalmıştır (The United States Census Bureau 2021; China Africa Research Initiative 2021; Aydın 2020, 293-295). FOCAC'ın Çin-Afrika ilişkilerinde her geçen gün önem kazandığı ve Rusya'nın ilk kez 23-24 Ekim 2019'da Soçi'de düzenlediği Afrika zirvesine 43'ü üst düzey olmak üzere 54 Afrika ülkesinin katılım gösterdiği bir ortamda (Akhiyadov 2019, 1), aynı yılın Haziran ayında düzenlenen ABD-Afrika İş Zirvesi'ne katılımın Çin'in ve Rusya'nın organizasyonlarına kıyasla nispeten düşük olması bahsi geçen yetersizliği ortaya koyan bir gelişme olarak değerlendirilebilmektedir (Africanews 2019).

Afrika ülkeleri ekonomik potansiyellerinin yanı sıra uluslararası organizasyonlarda sahip oldukları oy güçleriyle de dikkat çekmektedir. Pekin yönetimi, Tayvan'ın uluslararası toplumdan izole edilmesi ve Çin'e yönelik insan hakları ihlallerine ilişkin suçlamaların bertaraf edilmesi gibi hususlar başta olmak üzere birçok konuda kıta ülkelerinin bu özelliğinden yararlanma yoluna gitmektedir. Diğer taraftan Bolton'ın, Trump yönetiminin Afrika stratejisini açıklarken, uluslararası forumlarda Washington yönetiminin menfaatlerinin aleyhine hareket eden ülkelerin cömert ABD yardımlarından faydalanamayacağını açıklaması da bu yönde bir muhteva taşımaktadır (Bolton 2019). Ancak birçok Afrika ülkesinin Çin'in BM'deki politikalarını desteklemesi ve 2020 yılının Ekim ayında 39 BM ülkesinin Pekin yönetimini "insan ve etnik azınlık haklarına saygı göstermeye" çağıran mektubunda hiçbir Afrika ülkesinin imzasının bulunmaması bu ülkenin kıta ülkeleri nezdindeki etkisini göstermesi itibariyle önem arz etmektedir (Putz 2020). Öte yandan kendi iç sorunları olarak gördüğü meseleleri uluslararası gündeme taşımaktan imtina eden Pekin yönetimi, Afrikalı devletler söz konusu olduğunda da benzer bir yaklaşım sergilemektedir. Batılıların ve ABD'nin "demokrasi, iyi yönetim ve insan hakları" gibi konularda Afrikalı devletleri/devlet adamlarını eleştiren yaklaşımına karşılık, Çin böyle bir tavrı ulusların iç işlerine karışmak olarak nitelendirmekte ve egemenlik haklarına saygısızlık olarak yorumlamaktadır (Eisenman 2006, 222-223; FMPRC 2006). Bu nedenle, Pekin yönetiminin bilhassa BM'deki veto gücünü kullanarak Afrikalı ülkelere ve/veya devlet insanlarına yönelik birçok girişimi engellediği ya da yumuşattığı bilinmektedir. Bu duruma ek olarak, ticari anlaşmalar ve yatırımlar yaparken Batılıların aksine ticaret ve siyasetin birbirinden ayrılması gerektiğini vurgulayan Pekin yönetimi (Bayram 2017, 238), yukarıda bahsi geçen hususlara dikkat ederek kıta ülkelerinin giderek daha fazla teveccühünü kazanmaktadır (Lekorwe, ve diğerleri 2016, 3-4). Diğer yandan, Bush ve Obama yönetimlerinin bu konudaki girişimlerinin aksine,

Trump yönetiminin Afrika stratejisinde büyük oranda ticarete odaklanması ve insan hakları, demokrasi, iyi yönetim gibi konuları mümkün olduğunca sınırlı ya da üstü kapalı bir şekilde dile getirmesi (Bolton 2019) de, başta ABD olmak üzere kıtada etkisini arttırmak isteyen aktörlerin Çin'in -geçmişte oldukça eleştirdikleri- pratiklerini kısmen benimsemek zorunda kaldıkları gerçeğini ortaya koymaktadır.

Dünyayı 2020 yılında sarsan Covid-19 salgını, zaman içerisinde Çin'in büyük güç olma -ya da büyük güç gibi davranma- kapasitesini test eder bir hale bürünmüştür. Virüsün kaynağı olduğu ve uluslararası toplumu geç bilgilendirdiği gibi ithamlarla çeşitli aktörler tarafından sıklıkla eleştirilen Pekin yönetimi; eleştirilere rağmen salgınla mücadelede başarılı bir performans sergilemiş ve salgınla başa çıkmakta oldukça zor günler geçiren ABD'nin aksine bu alandaki tecrübesini Afrika ülkeleriyle paylaşma yoluna gitmiştir. Her ne kadar, Çin tarafından satılan test kitlerinin bozuk çıkması ya da ikinci dalga virüs endişesiyle ülkedeki Afrikalılara kötü muamele edilmesi gibi iddialar gündeme gelse de, Pekin yönetiminin Covid-19 yardımları halihazırda sağlık sisteminde birtakım aksaklıklar yaşayan birçok Afrika ülkesi için oldukça faydalı olmuştur. Bu kapsamda, gerek Alibaba'nın kurucusu Jack Ma örneğinde olduğu gibi iş insanları gerekse Çin'in yetkili devlet mercileri Cezayir, Nijerya, Zimbabve, DRC, Etiyopya, Burkina Faso, Sudan, Cibuti ve Fildişi Sahili gibi ülkeler başta olmak üzere çeşitli Afrika ülkelerine maske, test kiti, koruyucu giysi, solunum cihazı ve yüz kalkanı gibi ekipmanlar göndermiştir. Ayrıca, Covid-19 konusunda Afrikalılara nispeten daha fazla tecrübe kazanan Çinli sağlık çalışanları da, kıtanın virüsle mücadelesine destek olması için bölgeye yönlendirilmiştir. (Mwareya 2020; Dinko 2021; Anna 2020; McGraw 2021). Daha da önemlisi, Sinovac ve Sinopharm aşılarının bulunmasının ardından birçok Afrika ülkesi aşıya erişimde Pekin yönetiminin hibelerinden ve taahhüt edilen öncelikli satış haklarından yararlanmıştır. Böylece, Çin Afrika'yla ilişkilerinde aşı diplomasisini etkin bir şekilde kullanma gayreti içerisinde olmuştur (Campbell 2021; Gargard 2021; Associated Press News 2021). Bu durumda, "virüsün kaynağı olan ülke" algısından sıyrılmaya çalışarak "virüsle mücadelede öncü ülke" rolüne soyunan Çin, Afrika'da geçmişte patlak veren salgınlarla mücadele etme hususunda oldukça yoğun bir çaba gösteren ABD'nin yerini alan bir görüntü çizmiştir. Öyle ki, Trump'ın salgınla ilgili adımları atmakta ve kamuoyunu bilgilendirmekte yetersiz kaldığı gerekçesiyle ülkesinin DSÖ'ye verdiği desteğini çekeceğini ilan ettiği bir ortamda (Steve ve Nichols 2020), Pekin yönetimi Afrika'ya yönelik tıbbi yardımlarını arttırmış ve kıtada Çin'e borçlu durumdaki devletlerin 2020 yılının sonuna dek ödemesi gereken faizsiz kredi borçlarını iptal etmiştir (FMPC 2021). Anlaşılabacağı üzere, Washington

yönetiminin kıtadaki nüfuzunu geriletmeye çalıştığı Çin, Afrika'da etkinliğini/imajını arttırma noktasında eline geçen her fırsatı ABD'ye kıyasla daha iyi bir şekilde değerlendirmiştir. Diğer taraftan, Biden yönetiminin uluslararası siyasette Çin'i dengeleme girişimleri göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu çabaların Afrika'ya da yansması kaçınılmaz görünmektedir.

Sonuç

2018 yılında Bolton tarafından Heritage Foundation'da açıklanan ABD'nin Afrika stratejisi incelendiğinde, Trump yönetiminin kıtaya yönelik temel hedeflerinin kendisinden önceki başkanlarla birtakım benzerlikler taşıdığı görülebilmektedir. Bu kapsamda ilk olarak, ABD ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret hacminin arttırılması amaçlanmıştır. Covid-19 salgınının ülkeleri derinden etkilediği 2019 yılı dışında, Trump döneminde ABD'nin kıta ülkeleriyle ticaret hacmi Obama dönemine kıyasla sınırlı da olsa bir artış göstermiştir. Ancak, Kenya ile yürütülen Serbest Ticaret Anlaşması görüşmeleri AGOA'nın geleceği konusunda soru işaretlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. İkinci olarak, Afrika'ya yönelik dış yardımlarda seçici davranılacağı ve Amerikan çıkarlarının karşısında yer alan ya da bunları desteklemeyen ülkelerin söz konusu yardımlardan yararlanamayacağı belirtilmiştir. Bu dönemde, dış yardımlar konusunda oldukça isteksiz olan Trump yönetiminin kendisinden önceki başkanlardan kaynaklanan sorumluluklardan kaçamadığı, Covid-19 süreci örneğinde olduğu gibi yeni sorumluluklar almaktan ise imtina ettiği görülmüştür. Üçüncü olarak, kıtada terörle etkili bir şekilde mücadele edilmesi hedeflenmiştir. Ne var ki, bir yandan terör örgütlerine yönelik askeri operasyonlarını devam ettiren, diğer yandan ise Afrika'daki Amerikan askerlerinin sayısını azaltmaya çalışan Trump yönetimi, bu konuda tutarsız bir görüntü çizmiştir. Son olarak, Çin başta olmak üzere rakip aktörlerin kıtadaki nüfuzlarının dengelenmesi Trump döneminde ABD hükümetinin Afrika'daki dördüncü hedefi olarak açıklanmıştır. Ancak ticaret hacmi, kıta ülkelerinin uluslararası organizasyonlardaki desteği ve Covid-19 döneminde yürütülen sağlık diplomasisi üzerinden Pekin yönetimi, Washington'dan daha somut neticeler elde etmiş; diğer bir ifadeyle, Trump yönetimi Çin'in Afrika'daki artan varlığını dengelemeye yönelik çabalarında büyük oranda başarısız olmuştur.

Kaynakça

Adler, Stephen J., Jeff Mason, ve Steve Holland. 2017. *Exclusive: Trump complains Saudis not paying fair share for U.S. defense*. 28 Nisan. <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-mideast-exclusive-idUSKBN17U08A> (erişildi: Mayıs 15, 2021).

- Africanews. 2019. <https://www.africanews.com/2019/06/10/us-africa-business-summit-prepares-to-welcome-heads-of-state-and-global-business-leaders-to-maputo/>. 09 Aralık. <https://www.africanews.com/2019/06/10/us-africa-business-summit-prepares-to-welcome-heads-of-state-and-global-business-leaders-to-maputo/> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Akbal, Özdemir. 2012. "ABD'nin Afrika'ya Uzanan Eli: U.S. Africom. 12 Haziran. <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/amerika-arastirmalari-merkezi/abd-nin-afrikaya-uzanan-eli-u-s-africom> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Akhiyadov, Mokhmad. 2019. *Rusya Afrika Kitasına Geri Dönüyor*. İstanbul: İnsamer.
- Amerikanın Sesi. 2020. *Başkan Trump'ın Somali'den Asker Çekme Kararı Sorgulanıyor*. 06 Aralık. <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-baskani-trump-in-somali-den-asker-cekmem-karari-sorgulaniyor/5689141.html> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Amerikanın Sesi. 2017. *Trump Bütçede Büyük Kesintiler Öngörüyor*. 23 Mayıs. <https://www.amerikaninsesi.com/a/teump-sosyal-programlarda-kesintiye-gidiyor/3867287.html> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- Anna, Cara. 2020. *Aid groups 'alarmed' by little US coronavirus assistance*. 12 Haziran. <https://apnews.com/article/e8502c6c8556ed5ff3ca84e48b198753> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Associated Press News. 2021. *China says providing vaccines to almost 40 African nations*. 20 Mayıs. <https://apnews.com/article/united-nations-africa-china-business-coronavirus-pandemic-ad395006fe0c4daf0e13c3be02f07cc7> (erişildi: Mayıs 25, 2021).
- Aydın, Hasan. 2020. 11 Eylül Saldırıları ve ABD'nin Afrika'da Terörle Savaş Politikası. 11 Eylül Dosyası içinde, yazar Nurettin Taşar, 66-75. Ankara: *Diplomasi ve Strateji Dergisi*.
- Aydın, Hasan. 2018. *Amerikan Dış Politikasında Afrika*. İstanbul: Alemlas Yayıncılık.
- Bayram, Mürsel. 2017. Çin'in Darfur Politikası. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi* 1, no. 1: 229-250.
- BBC. 2017. *Trump'm seyahat yasağı yürürlüğe girdi*. 30 Haziran. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40452907> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Bentley, Michelle, ve Jack Holland. *Obama's Foreign Policy: Ending the War on Terror*. New York: Routledge.
- Berman, Russell. 2014. *The GOP Finally Rejects Trump*. 26 Temmuz 2019. <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2019/07/trump-budget-republican-rebuke/594892/> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- Bolton, John. 2019. *A New Africa Strategy: Expanding Economic and Security Ties on the Basis of Mutual Respect*. 20 Şubat. <https://www.heritage.org/global-politics/report/new-africa-strategy-expanding-economic-and-security-ties-the-basis-mutual> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Browne, Ryan. 2018. *US to reduce number of troops in Africa*. 15 Kasım. <https://edition.cnn.com/2018/11/15/politics/us-reduce-troops-africa/index.html> (erişildi: Mayıs 15, 2021).

- Bush, George W. 2002. *The National Security Strategy of the United States of America*. Washington: The White House (erişildi: Mart 15, 2021).
- Campbell, John. 2021. *Vaccine Diplomacy: China and SinoPharm in Africa*. 06 Ocak. <https://www.cfr.org/blog/vaccine-diplomacy-china-and-sinopharm-africa> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Chan, Stephen, Daniel Volman, ve Jeremy Keenan. 2010. The origins of AFRICOM: the Obama Administration, the Sahara Sahel and US Militarization of Africa. *US militarization of the Sahara-Sahel: Security, Space & Imperialism* içinde, yazan Concerned Africa Scholars, 84-90.
- Chief Financial Officer of Department of Defence. 2015. *Operation and Maintenance Overview Fiscal Year 2016 Budget Estimates*. Şubat. <http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2016/> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Chief Financial Officer of Department of Defence. 2016. *Operation and Maintenance Overview Fiscal Year 2017 Budget Estimates*. 02. http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2017/fy2017_OM_Overview (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- China Africa Research Initiative. *Data: China-Africa Trade*. 2021. <http://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Clinton, Bill. 1998. *A National Security Strategy for a New Era*. Washington: The White House, (erişildi: Mart, 2021).
- Cox, Micheal, ve Dough Stokes. 2012. *Us Foreign Policy*. New York: Oxford University Press.
- Dinko, Dinko Hanaan. 2021. *China's 'mask diplomacy' wins influence across Africa, during and after the pandemic*. 10 Mart. <https://theconversation.com/chinas-mask-diplomacy-wins-influence-across-africa-during-and-after-the-pandemic-153048> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Eisenman, Joshua. 2006. *China's Africa Strategy*. *Current History* 105, no. 691: 219-225.
- Ersor, Linda. 2013. *US food producers lobby against AGOA*. 30 Aralık. <https://agoa.info/news/article/5322-us-food-producers-lobby-against-agoa.html> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Felter, Claire. 2020. *What Would a U.S.-Kenya Trade Deal Mean?* 21 Şubat. <https://www.cfr.org/in-brief/what-would-us-kenya-trade-deal-mean> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Fletcher, Michael A. 2006. *Bush Has Quietly Tripled Aid to Africa*. 31 Aralık. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/30/AR2006123000941.html> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- FMPRC. 2021. *China-Africa friendship emerges still stronger from COVID-19 test, says Chinese FM*. 02 Ocak. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1844090.shtml (erişildi: Mayıs 25, 2021).

- FMPRC. 2006. *Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China: FOCAC Archive*. 25 Temmuz. <http://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/zxxx/t264759.htm> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Gargard, Geebio. 2021. *Effective Covid-19 Vaccine Diplomacy – Africa's Only Hope*. 16 Temmuz. <https://newglobalperspectives.org/effective-covid-19-vaccine-diplomacy-africas-only-hope/> (erişildi: Temmuz 25, 2021).
- Gass, Jonathan. 2019. *Trump's Africa surprise*. 04 Şubat. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/trump-s-africa-surprise-2/> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- GBO Corrospendent. 2020. *What does a free US-Kenya trade deal mean for Africa?* 02 Temmuz. <https://www.globalbusinessoutlook.com/what-does-a-free-us-kenya-trade-deal-mean-for-africa/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Gerstenfeld, Arthur, ve Raphael J. Njoroge. 2003. African Growth and Opportunity Act (AGOA). *The International Journal of Business Disciplines* (The International Journal of Business Disciplines) 14, no. 2: 1-19.
- Gibler, Douglas M., ve Steven V. Miller. 2012. Comparing the Foreign Aids Policies of President Bush and. *Social Science Quarterly*, 93, no. 5: 1202-1217.
- Gramer, Robble. 2020. *U.S. Tussles With France, U.N. Over Counterterrorism Efforts in West Africa*. 21 Mayıs. <https://foreignpolicy.com/2020/05/21/trump-united-nations-terrorism-threat-west-africa-united-states-minusma-sahel-counterterrorism-mali/> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Guild, Elspeth, Dider Bigo, ve Sergio Carrera. 2017. Trump's Travel Bans: Harvesting personal data and requiem for the EU-US Privacy Shield. *Policy Insights*: 1-9.
- Harbeson, John. *War on Terrorism in Africa*. 2021. https://www.cfr.org/content/thinktank/Lyman_chapter_Terrorism.pdf (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Hastedt, G. P. 2008. *Amerikan Foreign Policy: Par, Present, Future* (7. Baskı b.). New Jersey: Pearson.
- Hernandez, Michael Gabriel. *Saudis paid about \$500M for US troops: report*. 2020. <https://www.aa.com.tr/en/americas/saudis-paid-about-500m-for-us-troops-report/1706005> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Hong, David. 2017. *Trump Plan To Cut Foreign Aid Endangers U.S. Interests*. 30 Mart. https://www.huffpost.com/entry/trump-plan-to-cut-foreign-aid-endangers-us-interests_b_58dd1244e4b0fa4c0959867c (erişildi: Nisan 15, 2021).
- İstikbal, Deniz. 2020. *Afrika'da İş Birliği ve Rekabet: Türkiye ve Çin*. İstanbul: SETA.
- Kanat, K., Diptaş, S., Hannon, J., & Dudden, L. 2018. *Trump'ın Bir Yılı*. İstanbul: SETA.
- Kiremitçi, Mustafa Sencer. 2013. Soğuk Savaş Sonrası Afrika Kıtasına Yöneli kDış Yardımlar: ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye Örnekleri. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uzmanlık Tezi.

- Kirschner, Noelani. 2020. *U.S. provides coronavirus aid across Africa*. 16 Nisan. <https://share.america.gov/u-s-provides-coronavirus-aid-across-africa/> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- Langton, Danielle. 2008. *U.S. Trade and Investment Relationship with SubSaharan Africa: The African Growth and Opportunity Act and Beyond*. Washington: Congressional Research Service.
- Lawson, Letitia. 2007. U.S. Africa Policy Since Cold War. *Strategic Insights* 1, no. 6: 1-15.
- Lekorwe, Mogopodi, Anyway Chingwete, Mina Okuru, ve Romaric Samson. 2016. *China's growing presence in Africa wins*. Akra: Afro Barometer.
- Mason, Jeff. 2020. *Exclusive: Trump proposes 21% cut in U.S. foreign aid in budget proposal - officials*. 09 Şubat. <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-budget-foreign-exclusive-idUSKBN2030Q5> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- Mcgraw, Meridith. 2021. *Trump courts Africa to counter coronavirus – and China*. 01 Nisan. <https://www.politico.com/news/2020/05/29/trump-africa-counter-coronavirus-china-288106> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Mckinsey Global Institute. 2016. *Lions on the Move II: Realizing The Potential of Africa's Economies*. New York: Mckinsey & Company.
- Meltzer, Joshua P. 2016. *Deepening the United States-Africa trade and investment relationship*. 28 Ocak. <https://www.brookings.edu/testimonies/deepening-the-united-states-africa-trade-and-investment-relationship/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Mwareya, Ray. 2020. *Vaccine diplomacy and the US-China rivalry in Africa*. 07 Aralık. <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/11/7/africa-vaccine-diplomacy-and-the-us-china-rivalry> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Obama, H. Barack. 2015. *National Security Strategy*. Washington: The White House (erişim: Mart 15, 2021).
- Obama, H. Barack. 2012. *U.S. Strategy Toward Sub-saharan Africa*. Washington: The White House, (erişim: Mart 15, 2021).
- Obe, Alex Vines. 2016. *Trade Not Aid: Obama's Africa Legacy*. 20 Eylül. <https://www.chathamhouse.org/2016/09/trade-not-aid-obamas-africa-legacy> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- Office of The United State Trade Representative. 2021b. *Nigeria*. <https://ustr.gov/countries-regions/africa/nigeria> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Office of The United State Trade Representative. 2021a. *South Africa*. <https://ustr.gov/countries-regions/africa/southern-africa/south-africa> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Office of The United States Trade Representative. 2021c. *Angola*. <https://ustr.gov/countries-regions/africa/southern-africa/angola> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Office of The United States Trade Representative. 2020. *Joint Statement Between the United States and Kenya on the Launch of Negotiations Towards a Free Trade Agreement*. 08 Temmuz. <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press->

- releases/2020/july/joint-statement-between-united-states-and-kenya-launch-negotiations-towards-free-trade-agreement (erişildi: Mart 15, 2021).
- Oğuzlu, T. 2020.. *Seçim Öncesi ABD'nin Dış Politika Vizyonu Üzerine Bir Fikir Egzersizi*. Mart 15, 2021 tarihinde <https://fikirturu.com/jeo-strateji/secim-oncesi-abdnin-dis-politika-vizyonu-uzerine-bir-fikir-egzersizi/> adresinden alındı
- Olojo, Akinola. 2021. *Joe Biden and counter-terrorism in Africa: more of the same?* 20 Ocak. <https://issafrica.org/iss-today/joe-biden-and-counter-terrorism-in-africa-more-of-the-same> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- PEPFAR. *Pepfar Funding*. 2021. <https://www.pepfar.gov/documents/organization/252516.pdf> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- Prosper Africa. 2021. *About Prosper Africa*. <https://www.prosperafrica.gov/about/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Putz, Catherine 2020. *Which Countries Are For or Against China's Xinjiang Policies?* 09 Ekim. <https://thediplomat.com/2020/10/2020-edition-which-countries-are-for-or-against-chinas-xinjiang-policies/> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Radalet, Steven. 2003. "Bush and Foreign Aid," *Foreign Affairs*: 104-117.
- Rauhala, Emily, ve Yasmeen Abutaleb. 2020. *U.S. says it won't join WHO-linked effort to develop, distribute coronavirus vaccine*. 01 Eylül. https://www.washingtonpost.com/world/coronavirus-vaccine-trump/2020/09/01/b44b42be-e965-11ea-bf44-0d31c85838a5_story.html (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Rice, Susan E. 2005. *U.S. Foreign Assistance to Africa: Claims vs. Reality*. Washington: Brookings.
- Rundell, Sarah. 2020. *Russia's trade with Africa: The real deal or smoke and mirrors?* 28 Nisan. <https://www.gtreview.com/magazine/volume-18-issue-2/russias-trade-africa-real-deal-smoke-mirrors/> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Schneidman, Witney. 2020. *Can an investment summit save Trump's Africa policy?* 04 Şubat. <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2020/02/04/can-an-investment-summit-save-trumps-africa-policy/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Schneidman, Witney, ve Brionne Dawson. 2020. *The US and Kenya launch negotiations on a free trade agreement. Will they succeed?* 29 Temmuz. <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2020/07/29/the-us-and-kenya-launch-negotiations-on-a-free-trade-agreement-will-they-succeed/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Schneidman, Witney, ve Landry Signe. 2018. *The Trump administration's Africa strategy: Primacy or partnership?* 20 Aralık. <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2018/12/20/the-trump-administrations-africa-strategy-primacy-or-partnership/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Shaban, Abdur Rahman Alfa. 2017. *Trump to African leaders: Many of my friends trying to get rich in your countries*. 21 Eylül. <https://www.africanews.com/2017/09/21/trump-to>

- african-leaders-many-of-my-friends-trying-to-get-rich-in-your-countries/ (erişildi: Mart 15, 2021).
- Signe, Landry. 2018. *Africa's consumer market potential: Trends, drivers, opportunities and strategies*. Washington: Africa Growth Initiative at Brookings.
- Signe, Landry, ve Eric Olander. 2019. *Can Trump's Prosper Africa make America greater than China and other partners in Africa?* 26 Haziran. <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2019/06/26/can-trumps-prosper-africa-make-america-greater-than-china-and-other-partners-in-africa/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Söğütü, Gözde. 2020. Terörle Savaş Söylemi Doğrultusunda ABD'nin Somali Politikası. *Afrika Dosyası: ABD-Afrika İlişkileri* içinde, yazar Hasan Aydın, 69-85. Ankara: *Diplomasi ve Strateji Dergisi*.
- Steve, Holland, ve Michelle Nichols. 2020. *Trump cutting U.S. ties with World Health Organization over virus*. 29 Mayıs. <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-trump-who-idUSKBN2352YJ> (erişildi: Mayıs 25, 2021).
- Tarnoff, Curt, ve Marian L. Lawson. 2016. *Foreign Aid: An Introduction to U.S. Programs and Policy*. Washington: Congressional Research Service.
- Telatar, Gökhan. 2014. "Barack Obama, the War on Terrorism and the US Hegemony," *Alternatives :Turkish Journal Of International Relations* 13, no. 4: 41-58.
- The United States Census Bureau. *Trade in Goods with Africa*. 2021. <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c0013.html> (erişildi: Mart 15, 2021).
- U.S. Department of State Archive. 2007. *Fact Sheet, The United States and International Development: Partnering*. 06 Ağustos. <https://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2007/aug/90348.html> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- U.S. Department of State. 2021. Celebrating Life: Latest PEPFAR Results. *state.gov*. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/08/Fact-Sheet-Celebrating-Life-Latest-PEPFAR-Results.pdf> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- U.S. Department of State. 2021 *Programs and Initiatives*. <https://www.state.gov/j/ct/programs/index.htm#TSCTP> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- United States International Trade Commission. 2021. *Trade Dataweb*. <https://dataweb.usitc.gov/> (erişildi: Mart 15, 2021).
- USAID. 2021C. *Foreign Aid Explorer*. <https://foreignassistance.gov/> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- USAID. 2021A. *Prosper Africa*. <https://www.usaid.gov/prosperafrika> (erişildi: Mart 15, 2021).
- USAID. 2021D. *State Department: The United States Is Leading The Humanitarian And Health Assistance Response to Covid-9*. <https://www.usaid.gov/news-information/fact-sheets/mar-2020-us-leading-humanitarian-and-health-assistance-response-covid-19> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- USAID. 2021B. *U.S. Foreign Aid by Country*. <https://www.explorer.usaid.gov/> (erişildi: Nisan 15, 2021).

- Vandiver, John. 2017. *Trump demands Germany pay for US protection*. 18 Mart. <https://www.stripes.com/theaters/europe/trump-demands-germany-pay-for-us-protection-1.459342> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Vitali, Ali, Kasie Hunt, ve Frank Thorp V. 2018. *Trump referred to Haiti and African nations as 'shithole' countries*. 12 Ocak. <https://www.nbcnews.com/politics/white-house/trump-referred-haiti-african-countries-shithole-nations-n836946> (erişildi: Mart 15, 2021).
- Voice of America. 2020. *U.S. Leads Way in COVID-19 Assistance in Africa*. 10 Temmuz. <https://editorials.voa.gov/a/u-s-leads-way-in-covid-19-assistance-in-africa/5456922.html> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- Volman, Daniel. 2009. *Africom to Continue Under Obama*. 11 Haziran. <https://www.globalresearch.ca/africom-to-continue-under-obama/14131> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Walsh, Deirdre, ve Ted Barrett. 2017. *Why Trump's budget can't pass Congress*. 23 Mayıs. <https://edition.cnn.com/2017/05/23/politics/why-trumps-budget-cant-pass-congress/index.html> (erişim: Nisan 15, 2021).
- West, Sunguta. 2021. <https://jamestown.org/program/u-s-withdrawal-or-disengagement-from-somalia-assessing-somalias-and-kenyas-concerns/>. 12 Mart. <https://jamestown.org/program/u-s-withdrawal-or-disengagement-from-somalia-assessing-somalias-and-kenyas-concerns/> (erişildi: Mayıs 15, 2021).
- Westcott, Nicholas. 2019. "Briefing: The Trump Administration's Africa Policy," *African Affairs* 118, no. 473: 737-749.
- Williams, Brock R. 2015. *African Growth and Opportunity Act (AGOA): Background and Reauthorization*. Washington: Congressional Research Service.
- Williams, Katie Bo. 2018. *Trump's New Africa Plan: Fewer US Troops and Aid, More Investment and Deals*. 13 Aralık. <https://www.defenseone.com/policy/2018/12/trumps-new-africa-plan-fewer-us-troops-and-aid-more-investment-and-deals/153534/> (erişildi: Nisan 15, 2021).
- WITS. 2021. *United States trade balance, exports and imports by region*. <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/USA/Year/2018/TradeFlow/EXIMP/Partner/by-region> (erişildi: Mart 15, 2021).

